

KOMMUNENE MÅ MED!

NASJONAL RAPPORT OM
KOMMUNENS ROLLE FOR EN
BÆREKRAFTIG NÆRINGSUTVIKLING

Global Compact
Network Norway

BDO
tett på

UN GLOBAL COMPACT NORGE

UN Global Compact er FNs organisasjon for bærekraftig næringsliv og verdens største bedriftsinitiativ for bærekraft med nærmere 20.000 bedriftsmedlemmer. UN Global Compact ble opprettet i 2000 av daværende generalsekretær Kofi Annan med en ambisjon om å skape en global bevegelse av ansvarlige og bærekraftige bedrifter, som skulle forme fremtidens næringsliv. UN Global Compact inspirerer bedrifter til å gjøre bærekraftsutfordringer til konkrete businessmuligheter, og støtter våre medlemmer i sitt arbeid med ansvarlig og bærekraftig drift.

Norgeskontoret til UN Global Compact åpnet i 2019 og er det største bedriftsinitiativet for bærekraft i Norge med over 450 medlemmer. Vi har i dag regionalkontorer i Nord-Norge, Møre og Romsdal og Vestland. I 2023 åpnes kontorer i Agder, Vestfold og Telemark, og Viken. I dag er 70 av de 100 største selskapene i Norge medlemmer i tillegg til mange små og mellomstore bedrifter. Mer info på: www.globalcompact.no

BDO

Nye ideer. Ambisiøse planer. Store drømmer. Over hele landet jobber tusenvis av virksomheter og organisasjoner hardt for å skape verdier. Og over hele landet er BDO til stede for å hjelpe dem. Bærekraftig samfunnsutvikling for oss i BDO handler om en fremtidsrettet utvikling der bærekraftig samfunnsutvikling og bærekraftig næringsutvikling går hånd-i-hånd. Hver og en virksomhet kan gjøre en forskjell, men størst effekt skjer i et samarbeid mellom en proaktiv offentlig sektor som muliggjør og pådriver, en finanssektor som setter forventninger til sine kunder og et ansvarlig nærings- og samfunnsliv som ønsker å utnytte mulighetene.

BDO bistår samfunns- og næringslivet i deres arbeid med bærekraftig utvikling. Vi har derfor fokus på privat næringsliv, offentlig sektor, ideell sektor og finanssektoren i deres bærekraftsutvikling. Vi hjelper bedrifter og offentlig sektor til å forstå og omsette bærekraftig visjon til handling – enten de er i starten av arbeid med bærekraftig utvikling eller har kommet langt på området. Vi bistår også med nettverksutvikling der formålet er å sette større samfunnsutfordringer på dagsorden gjennom samarbeid i nettverk hvor aktørene identifiserer, utvikler og realiserer felles bærekraftige prosjekter på ulike områder i et lokalt eller regionalt perspektiv.

INNHold

Forord.....	4
Sammendrag.....	6
Sentrale funn og anbefalinger.....	8
Om bærekraftig næringsutvikling.....	10
Bærekraftsarbeid blant norske bedrifter.....	12
Kommunens betydning for virksomhetenes bærekraftsarbeid	14
Kommunens rolle i arbeidet med bærekraftig omstilling	16
Kommunen som samfunnsutvikler og tilrettelegger	20
Kommunen som direkte støttespiller for bærekraft i næringslivet ...	22
Kommunen og bærekraft i areal-, plan- og bygningssaker	26
Kommunen og bærekraftig anskaffelser	28
Metode	30

FORORD

Kim Gabrielli
Administrerende direktør i UN
Global Compact Norge

Sommeren 2023 har vist at klimakrisen er over oss. Norge sliter med å kutte utslipp og flertallet av de norske kommunene reduserte ikke de totale utslippene i 2021. Samtidig rapporterer FNs generalsekretær om at kun 15 prosent av bærekraftsmålene er på rett vei for å nås innen fristen i 2030. Oppgaven vi har foran oss er formidabel.

I vårt arbeid er det to ting som blir trukket frem som nøkkelfaktorer fra alle sektorer uansett størrelse på bedriften; forutsigbarhet og strengere krav. Dette er kritisk om vi skal lykkes med bærekraft omstilling av norsk næringsliv.

Bedrifter etterlyser lokalt mer engasjement fra myndigheter og politikere, som fremmer en mer ambisiøs klima- og næringslivspolitik, samt strengere miljø- og klimakrav til næringslivet, i verdikjeden og i offentlige anskaffelser. Næringslivet er som oftest mer ambisiøse, risikovillige og fremoverlente når det kommer til bærekraft og klima enn politikerne. Dette må vi gjøre noe med. Utfordringen vi står ovenfor er ikke bare teknologisk, men også politisk. Kanskje fremst politisk.

Kommunepolitikerne har jevnt over vært for lite aktive og konkrete de siste årene. Kompetansen må heves hos kommunepolitikerne og i administrasjonene. I tillegg må dialogen og samarbeidet med næringslivet bli tettere og rammebetingelsene tydeligere. Men denne undersøkelsen ønsket vi derfor i forbindelse med årets valg, å gi kommunepolitikerne og –administrasjonen en tydelig innsikt i hva bedriftene forventer av dem innen bærekrafts- og klimaområdet i tida som kommer.

Våren 2023 har vi i samarbeid med BDO sett nærmere på kommunens rolle i den bærekraftige omstillingen av næringslivet. Vi takker BDO for det gode samarbeidet og ønsker god lesning.

SAMMENDRAG

To tredjedeler av de 169 delmålene til FNs bærekraftsmål kan kun nås gjennom lokal og regional handling¹. Det betyr at kommunesektoren er en nøkkelaktør i omstillingen av samfunnet. Kommuner kan innta flere roller i arbeidet for en bærekraftig utvikling. Disse inkluderer blant annet rollen som samfunnsutvikler, støttespiller, arealplanlegger og innkjøper².

Bærekraftig utvikling defineres som "en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov". Bærekraft omfatter klima og miljø, økonomi og sosiale forhold. Helhetlig forståelse av hvordan de ulike områdene påvirker hverandre på tvers av sektorer, fagfelt, geografi og nivåer er en forutsetning for å oppnå bærekraftsmålene³.

UN Global Compact Norge, FNs organisasjon for bærekraftig næringsliv, har i partnerskap med BDO utarbeidet denne rapporten for å rette søkelys på kommunens rolle i en bærekraftig omstilling av næringslivet. Formålet har vært å kartlegge synspunkter fra bedrifter over hele Norge og undersøke hva de trenger fra deres kommune for å lykkes med omstillingen.

UN Global Compact Norge og BDO retter en stor takk til alle som har deltatt og delt erfaringer. Innhenting av innspill er utført av ressurser fra bærekraftsteamet i BDO. BDO har 2000 ansatte spredt over 60 kontorer i hele landet, med kompetanse og lokalkunnskap. I tillegg har BDO over 40 spesialiserte bærekraftsrådgivere.

KOMMUNENE MÅ MED!

Bedriftene mener at det er viktig at kommunene er fremoverlente, synlige og aktive i å legge til rette for og fremme bærekraftig næringsliv. De opplever at kommunene ofte har etablert politiske mål og ambisjoner, men at det mangler konkret gjennomføring, handling og samarbeid med bedriftene.

Videre uttrykker mange bedrifter bekymringer over oppfølging av målsetninger på grunn av mangel på oppfølgingsrutiner, økonomiske ressurser og kompetanse. Bedriftene opplever stor forskjell mellom kommunene, og også innad i kommunene. De opplever også skiftende fokus innen kommunenes satsingsområder på bærekraft, noe som skaper uforutsigbarhet for leverandørmarkedet.

Bedriftene etterlyser at kommunene i større grad må være mer ambisiøse, operasjonelle og forutsigbare samfunnsutviklere for bærekraftig omstilling i næringslivet. Videre ønskes det at kommunene skal være direkte støttespiller for bedriftenes bærekraftsarbeid, veilede bedriftene direkte, eller vise til andre offentlig aktører som kan bistå.

Kommunene har store muligheter til å spille en viktig rolle for bærekraftig omstilling av næringslivet. I denne forbindelse nevnes særlig areal-, plan- og bygningssaker, og at de må bruke sine virkemidler i anskaffelser.

1. <https://www.ks.no/fagomrader/barekraftsmalene/barekraft/vektlegger-kommunal-sektor-for-a-na-barekraftsmalene/>
2. https://www.regjeringen.no/contentassets/d71a3e61e774485fb4a98cab9255e53f/nasjonale_forventninger_bm.pdf, s. 3, 18, 22.
3. "The Future is Now – Science for Achieving Sustainable Development", Global Sustainable Development Report, 2019 https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/24797GSDR_report_2019.pdf

SENTRALE FUNN OG ANBEFALINGER

KOMMUNENE KAN HA STOR BETYDNING FOR VIRKSOMHETERS BÆREKRAFTSARBEID

SPØRREUNDERSØKELSEN VISER AT:

- Hele 84 % av bedriftene mener at det er viktig at kommunen fremover tar en mer aktiv rolle i å fremme bærekraftig næringsutvikling.
- Kun 21 % av bedriftene mener at kommunen i dag har stor eller svært stor betydning for bedriftens bærekraftsarbeid.
- 73 % mener at det er viktig at det stilles krav til sosial bærekraft i offentlige anskaffelser, og 68 % mener kommuner bør stille krav på klima og miljø utover lovens minimumskrav.

KOMMUNENE MÅ VÆRE MER AMBISIØSE, OPERASJONELLE OG FORUTSIGBARE SAMFUNNSUTVIKLERE FOR BÆREKRAFTIG OMSTILLING I NÆRINGSLIVET

BEDRIFTENE PÅPEKER AT:

- Det ofte er høye ambisjoner i kommunesektoren, men en mangel på operasjonalisering og en manglende bruk av de mest effektive virkemidlene.
- Skiftende fokus innenfor kommunenes satsingsområder på bærekraft skaper uforutsigbarhet for leverandørmarkedet. Det kan være knyttet til forskjeller mellom saksbehandlere i kommunen eller endringer i politiske og administrative prioriteringer.
- Det er ofte andre aktører enn kommunen, som bedriftsklynger eller fylkeskommunen som er tilretteleggere for bærekraftsarrangementer eller nettverk.
- Kommunens rolle i anskaffelser, og innenfor areal-, plan- og bygningssaker er særlig viktig for en bærekraftig omstilling.

BASERT PÅ INNSPILL FRA BEDRIFTENE ANBEFALER VI AT KOMMUNEN BØR:

I STØRRE GRAD VÆRE DIREKTE STØTTESPILLER FOR BEDRIFTENES BÆREKRAFTSARBEID, HERUNDER VEILEDE BEDRIFTENE DIREKTE, ELLER VISE TIL ANDRE OFFENTLIG AKTØRER SOM KAN BISTÅ

MER KONKRET MÅ KOMMUNENE:

- Ha langsiktige strategier og planer med klare ambisjoner for hvordan kommunen skal være en aktiv drivkraft i en bærekraftig omstilling.
- Opparbeide seg mer kompetanse, være åpne for dialog, ha incentivordninger og aktivt tilby råd og veiledning til næringslivet. Dette inkluderer blant annet å henvise til andre offentlige aktører som kan gi ytterligere støtte, for eksempel fylkeskommunen eller Innovasjon Norge.
- Samarbeide mer med små og mellomstore bedrifter, da samarbeidet som gjennomføres i dag ofte er med større virksomheter. Omstillingstiltak er mer krevende å gjennomføre for små og mellomstore bedrifter.

SATSE PÅ BÆREKRAFT I AREAL-, PLAN- OG BYGNINGSSAKER

MER KONKRET MÅ KOMMUNENE:

- Tydeliggjøre bærekraftige retningslinjer og kriterier i planleggingsprosesser og byggesaker.
- Sikre en konsistent praksis både innad i kommunen og mellom kommuner.
- Være bevisste på at det kan oppstå målkonflikter, og håndtere disse konfliktene gjennom en balansert og helhetlig tilnærming.

SATSE PÅ ANSKAFFELSER SOM ET VIKTIG VIRKEMIDDEL I EN BÆREKRAFTIG OMSTILLING

MER KONKRET MÅ KOMMUNENE:

- Utarbeide og implementere en innkjøpsstrategi som legger vekt på å utnytte handlingsrommet i anskaffelsesprosesser. Det må etableres tydelige, forutsigbare og koordinerte krav og kriterier til både sosial bærekraft og klima- og miljøhensyn utover lovens minimumskrav. Krav og kriterier må ikke være så omfattende at det blir for krevende for mindre leverandører å delta i konkurranser.
- Sikre at innkjøpere og saksbehandlere har kompetanse til å veilede og følge opp leverandører. Kommunen må også sikre at innkjøpsstrategien tolkes likt av alle og i tråd med kommunens satsning på bærekraftig omstilling.

OM BÆREKRAFTIG NÆRINGSUTVIKLING

Næringsutvikling er et begrep som brukes om utviklingen i næringslivet, som blant annet fører til vekst i antall arbeidsplasser eller virksomheter. En bærekraftig næringsutvikling kjennetegnes av næringsutvikling som bidrar positivt til klima og miljø, sosial og økonomisk bærekraft, samtidig som at den reduserer risikoene for å påvirke de tre bærekraftsdimensjonene negativt⁴.

I november 2022 ble EUs bærekraftsrapporteringsdirektiv vedtatt i EU, og den 22.mai 2023 leverte Verdipapirlovutvalget sin utredning for hvordan dette direktivet skal innføres i norsk rett⁵. Innføringen fører til en svært omfattende utvidelse av krav til innhold og omfang av bærekraftsrapportering, som omhandler Environment (klima og miljø), Social (sosialt) og Governance (styring/ledelse), dvs. «ESG».

Kravene medfører en betydelig økning av antall foretak i Norge som blir rapporteringspliktige. Rapporteringskravene vil bli gjeldende for flere og flere bedrifter, enten direkte eller indirekte. Indirekte gjør rapporteringskravene at mindre leverandører må rapportere til deres større kunder, og til finansieringsaktører som en forutsetning for å få lån og investeringer.

Å jobbe med bærekraft lønner seg. Samtidig som bedrifter bidrar positivt til samfunnet, vil de også øke lønnsomheten og konkurransekraften. De bedriftene som ser mulighetene i kontinuerlig bærekraftsarbeid står sterkere og vil vinne over konkurrentene, både i offentlige anbud og som leverandører til større, private selskaper.

Å drive bærekraftig næringsutvikling vil skape konkurransekraft og positive ringvirkninger i lokalsamfunnet. Bærekraftig næringsutvikling på et lokalt eller regionalt nivå er derfor en tilrettelegger for utvikling av et bærekraftig lokalsamfunn, både økonomisk, miljømessig og sosialt. Et bærekraftig lokalsamfunn kjennetegnes blant annet ved å ha god infrastruktur for tilgang på viktige samfunnsfunksjoner, trygge arbeidsplasser, trygge oppvekstmiljø for barn og unge og gode helse og velferdstjenester. Å drive bærekraftig næringsutvikling har derfor en langt bredere betydning enn for den enkelte bedrift. Derfor er kommunen en sentral aktør!

4. <https://www.nho.no/tema/barekraftig-utvikling/artikler/barekraft/>
5. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-om-nou-2023-15-barekraftsrapportering-gjennomforing-av-direktivet-om-barekraftsrapportering-csrd/id2977831/>

BÆREKRAFTSARBEID BLANT NORSKE BEDRIFTER

Vår spådom er at bedrifter som greier å beholde eller styrke arbeidet med bærekraft gjennom usikre tider blir vinnerne når markedet snur.

De aller fleste bedriftene vi har inkludert i denne rapporten gjennom intervjuer og spørreundersøkelsen er små og mellomstore bedrifter. De små og mellomstore bedriftene (SMB) utgjør mer enn 99 %av alle bedrifter i Norge, og 47 % av de ansatte i privat sektor. De står samlet for nær halvparten av den årlige verdiskapingen i landet.⁶

I tillegg har BDO benyttet data fra [SMB barometeret 2023](#). Undersøkelsen gir grunnlag for både optimisme og bekymring for bærekraft i små og mellomstore bedrifter i Norge, med opptil 500 millioner i omsetning. Optimisme, fordi flere bedrifter ser at bærekraft skaper bedre lønnsomhet og nye forretningsmuligheter. Bekymring, fordi færre bedrifter planlegger og iverksetter tiltak for bærekraft det kommende året, og fordi langt flere oppgir økonomi som årsak til manglende tiltak. SMB barometeret viser at:

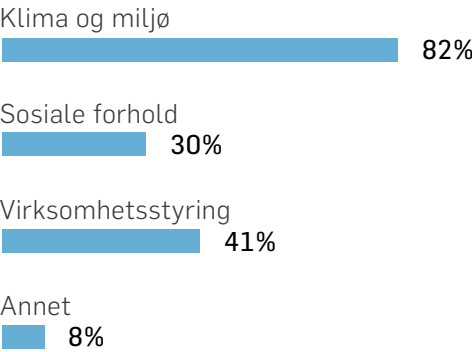
- Litt under halvparten av totalantallet av SMB-er har gjennomført, gjennomfører eller skal gjennomføre bærekraftstiltak, som er en nedgang fra 2022 (nedgang fra 51 % i 2022 til 44 % i 2023).
- Kun 17 % rapporterer på bærekraftstiltak.

- 41% av SMB-er kjenner ikke til at det finnes lovpålagte krav til bærekraftstiltak eller -rapportering.
- Av de som ikke gjennomfører eller planlegger bærekraftstiltak oppgir 43% at de ikke ser behovet for det.
- 10% oppgir at de ikke forstår hvordan de skal jobbe med bærekraft, eller at de ikke har kompetanse.

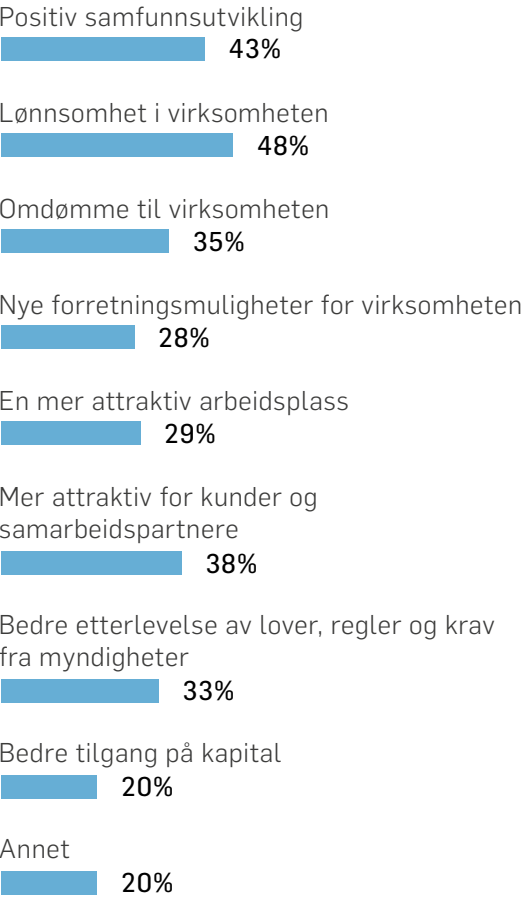
Hovedfunn: det er fremdeles lav modenhet på bærekraft i norsk næringsliv.

SMB barometeret viser videre hva de som jobber med bærekraftstiltak har hatt særlig fokus på, og hva som oppgis å være årsaken til de som ikke jobber med bærekrafttiltak.

OMRÅDER INNEN BÆREKRAFT TILTAKENE RETTER SEG MOT

MOTIVASJON FOR Å GJENNOMFØRE BÆREKRAFTSTILTAK

GRUNNER TIL AT VIRKSOMHETER IKKE IVERKSETTER ELLER PLANLEGGER Å IVERKSETTE BÆREKRAFTSTILTAK

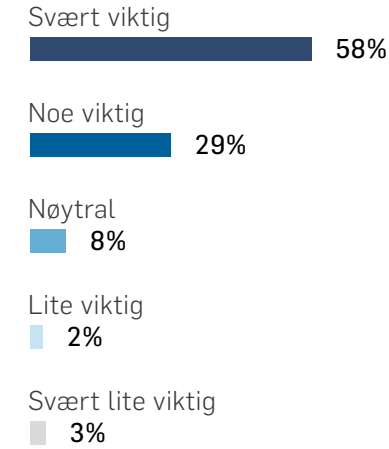

KOMMUNENS BETYDNING FOR VIRKSOMHETENES BÆREKRAFTSARBEID

Bedriftene som deltok i vår spørreundersøkelse mener at bærekraftig utvikling er viktig for deres virksomhet. Hele 87 % oppgir at bærekraftig utvikling er noe eller svært viktig for dem. Kun 5 % av bedriftene oppgir at utviklingen er svært eller lite viktig.

HVOR VIKTIG VIL DU SI AT BÆREKRAFTIG UTVIKLING ER FOR DIN VIRKSOMHET?

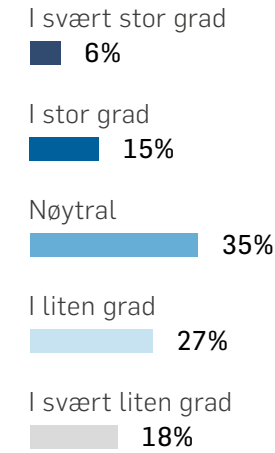

Selv om virksomhetene oppgir at bærekraftig utvikling er viktig for dem er det få som oppgir at kommunen har en betydning for arbeidet i dag.

Hele 45 % oppgir at kommunen har lite eller svært liten betydning og kun 21 % av bedriftene som svarte på spørreundersøkelsen mener at kommunen har stor eller svært stor betydning for bærekraftsarbeidet deres i dag. En stor andel på 35 % er nøytrale til at kommunen i dag har betydning for deres bærekraftsarbeid.

Dette indikerer at kommunene ikke er en betydelig aktør i den bærekraftige omstillingen av næringslivet i dag og at det i hovedsak er andre aktører som bidrar til omstillingen.

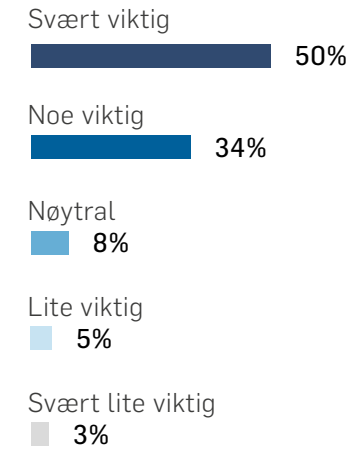
I HVILKEN GRAD VIL DU SI AT DIN KOMMUNE HAR BETYDNING FOR DIN VIRKSOMHETS ARBEID MED BÆREKRAFT I DAG?

Bedriftene mener at kommunen vil få en viktig rolle fremover i arbeidet med å fremme bærekraftig næringsutvikling. Hele 84 % mener at det er noe eller svært viktig, mens 8 % mener at det er lite eller svært lite viktig at kommunen tar en aktiv rolle, og trekker frem andre aktører som viktigere for virksomhetens arbeid med bærekraft.

Dette betyr at det er et stort gap mellom dagens situasjon og hvordan bedriftene tror kommunens rolle vil være i fremtiden. Det er derfor viktig å kartlegge hvilke av kommunens roller bedriftene mener vil ha mest betydning for en bærekraftig omstilling.

HVOR VIKTIG MENER DU DET ER AT KOMMUNEN FREMOVER TAR EN AKTIV ROLLE I Å FREMME BÆREKRAFTIG NÆRINGSUTVIKLING?

På spørsmålet om hvordan kommunen bør fremme bærekraftig næringsutvikling peker flest bedrifter på økonomisk støtte (de kunne velge blant flere av alternativene). Det er verdt å merke seg at det ikke er en stor differanse mellom de fire ulike virkemidlene, og at bedriftene oppgir at nettverk, promotering av produkter og rådgivning er virkemidler de også ønsker at kommunen skal benytte.

HVORDAN MENER DU KOMMUNEN BEST BØR JOBBE FOR Å FREMME BÆREKRAFTIG NÆRINGSUTVIKLING I DIN KOMMUNE?

KOMMUNENS ROLLE I ARBEIDET MED BÆREKRAFTIG OMSTILLING

Næringsutvikling er viktig for å skape utvikling, sysselsetting og inntekt i kommunene.⁷ Næringslivet gir arbeidsplasser, inntekter og viktige bidrag til lokal samfunnsutvikling der bedriftene er.⁸

Kommunen innehar flere roller og funksjoner. For å utøve disse rollene på best mulig vis kan kommunene bruke mange ulike metoder, eller virkemidler. I arbeidet for en bærekraftig næringsutvikling og omstilling ser derfor denne rapporten på kommunen som samfunnsutvikler og tilrettelegger, som direkte støttespiller (tjenesteyter) til bedrifter, i rollen som arealplanlegger, og som innkjøper⁹. I undersøkelsen har vi spurt om hvor viktig virksomheter anser disse ulike rollene som kommunen kan ha for å støtte en bærekraftig næringsutvikling.

Bedriftene mener at alle rollene er viktige, men de legger særlig vekt på at de ønsker at kommunen tar en mer aktiv rolle som direkte støttespiller og samarbeidspartner.

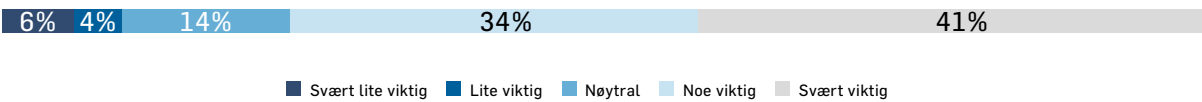
Kommunens rolle som forvalter av areal-, plan- og bygningssaker vurderes også som viktig for en bærekraftig omstilling, med vekt på at de ønsker føringer for en bærekraftig arealpolitikk.

I kommunens rolle som innkjøper peker bedriftene på at kommunene kan bli bedre på å trekke fram anstendige arbeidsforhold, og ikke bare vektlegge krav til klima og miljø. Bedriftene trekker frem at klima og miljøkrav, utover lovens minimumskrav, allerede er vektlagt i anskaffelser, på bekostning av aspekter knyttet til sosial bærekraft.

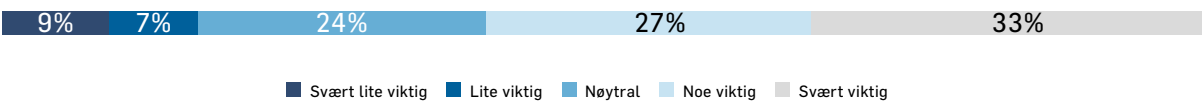
7. <https://www.statsforvalteren.no/nordland/kurs-og-konferanse/2022/02/naringsutvikling/#:-:text=N%C3%A6ringsutvikling%20er%20ikke%20en%20lovp%C3%A5lagt,n%C3%A6ringsutvikling%20enn%20det%20befolkningsutviklingen%20tilsier>.
8. <https://www.ks.no/fagomrader/samfunnsutvikling/naringslivsutvikling/>
9. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/komm/rapporter/kriterier_for_god_kommunestruktur_rettet.pdf
10. Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027 <https://www.regjeringen.no/contentassets/d71a3e61e774485fb4a98cab9255e53f/nasjonale-forventningar-bm.pdf> s. 3, 18, 22.

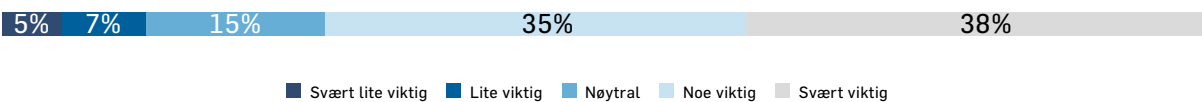
HVOR VIKTIG ER DET AT KOMMUNEN LEGGER VEKT PÅ EN BÆREKRAFTIG AREALPOLITIKK (FOR EKSEMPEL GJENNOM Å STILLE TYDELIGERE KRAV TIL MILJØVENNLIGE UTBYGGINGER OG MER SYSTEMATISKE KRAV TIL AREALUTNYTTELSE)?

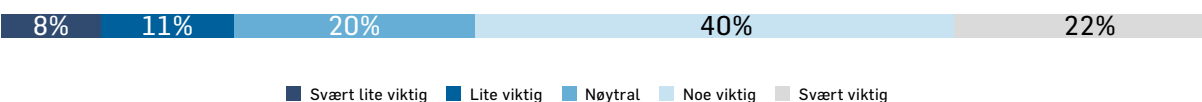
HVOR VIKTIG ER DET AT KOMMUNEN PLANLEGGER OG UTVIKLER NÆRINGSAREAL I EN SAMLET REGIONAL PLAN MED MÅL OM Å REDUSERE REGIONENS TOTALE AREALBRUK?

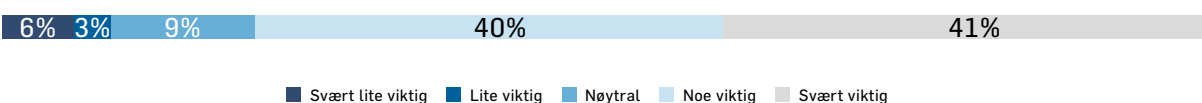
HVOR VIKTIG ER DET AT KOMMUNEN FOKUSER PÅ BÆREKRAFTIG BYGG, OG STILLER EKSTRA KRAV TIL DETTE GJENNOM SIN BYGGESAKSBEHANDLING?

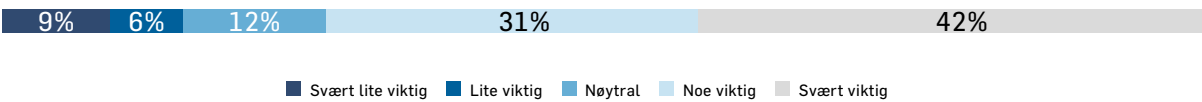
HVOR VIKTIG ER DET AT KOMMUNEN TAR EN ROLLE FOR Å FASILITERE OG VÆRE EN PÅDRIVER FOR UTVIKLING AV BÆREKRAFTSNETTVERK LOKALT?

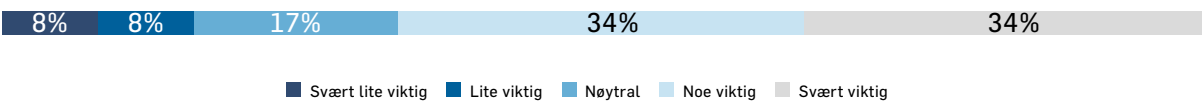
HVOR VIKTIG ER DET AT KOMMUNENTAR INITIATIV TIL, OG INVOLVERER LOKALT NÆRINGSLIVET I LOKALE UTVIKLINGSPLANER, SOM FOR EKSEMPEL STRATEGISKE NÆRINGSPLANER?

HVOR VIKTIG ER DET AT KOMMUNEN LEGGER VEKT PÅ SERIØST ARBEIDSLIV, OG STILLER STRENGE KRAV TIL "SOSIAL BÆREKRAFT" I SINE ANSKAFFELSER (EKSEMPELVIS TIL ARBEIDSVILKÅR), UTOVER MINIMUMSKRAV I LOVEN OM OFFENTLIG ANSKAFFELSER?

HVOR VIKTIG ER DET AT KOMMUNEN STILLER STRENGE KRAV TIL KLIMA OG MILJØ (UT OVER MINIMUMSKRAV I LOVEN OM OFFENTLIG ANSKAFFELSER) I SINE ANSKAFFELSER?

KOMMUNEN SOM SAMFUNNSUTVIKLER OG TILRETTELEGGER

Kommunen samfunnsutviklerrolle handler både om å ivareta samfunnsmessige interesser i henhold til lover, forskrifter og regelverk, men også om å tilrettelegge for, utvikle og følge opp strategiske planer, for eksempel strategiske næringsplaner.

Bedriftene ønsker mer proaktive kommuner med stabilt fokus på satsingsområder, som gir større forutsigbarhet for bedriftene.

Bedriftene opplever store variasjoner i og mellom ulike kommuner. Noen kommuner har fokus på bærekraft og har vært flinke til å teste ut ulike piloter, samt har erklært seg klimanøytrale. Andre ser ut til å mangle eller ha et skiftende fokus på satsingsområder innenfor bærekraft. Dette gjør det vanskelig for bedriftene å vite hva de skal innrette seg etter.

Noen av bedriftene som ble intervjuet opplyser at de opplever at kortsiktige politiske målsetninger får høyere prioritering og synlighet enn faglige anbefalinger innenfor bærekraft. Samtidig sa flere at de opplever at dialogen og samarbeidet med kommunen fungerer bra på toppnivå, men at det stagnerer eller tar lengre tid nedover i systemet. Målene og ambisjonene er på plass, men det er begrenset operasjonalisering og oppfølging nedover i administrasjonen.

«Vi har ingen direkte samhandling med kommunene når det gjelder å arbeide med bærekraftig utvikling på generelt grunnlag. To av kommunene vi har lokaliteter i, har etterspurt bærekraftstrategien vår, men det stoppet der. Ja, de virker positive til det vi gjør for det grønne skiftet og arbeidet vårt med bærekraft, men de tar ikke noe initiativ til samhandling eller samarbeid. Det er det ingen av kommunene i vårt virksomhetsområde som har gjort».

BEDRIFT I SJØMATINDUSTRIEN FRA NORDLAND

Bedriftene som deltok i spørreundersøkelsen, opplever at kommunen har utfordringer som må håndteres for at de skal kunne fremme bærekraftig næringsutvikling. Kun 28 % mener at det er manglende politisk vilje i kommunene, men de peker heller på mangel på økonomiske ressurser, kunnskap og erfaring, og 52 % peker på manglende samarbeid mellom næringsliv og kommune.

Kommunen som
samfunnsutvikler og
tilrettelegger

OPPLEVER DU AT DIN KOMMUNE HAR NOEN AV FØLGENDE UTFORDRINGER SOM MÅ HÅNÐTERES FOR Å KUNNE FREMME BÆREKRAFTIG NÆRINGSUTVIKLING?

Manglende samarbeid mellom næringsliv og kommune

52%

Manglende kunnskap og erfaring om bærekraftig næringsutvikling

51%

Mangel på økonomiske ressurser

42%

Manglende politisk vilje

28%

Andre

7%

Manglende samarbeid blir ofte en utfordring dersom prosjektene begynner å kreve ressurser, og det oppleves at kommunen trekker seg unna sin rolle som tilrettelegger:

«I forbindelse med mulige samarbeid og prosjekter blir vi godt tatt imot, men så snart disse prosjektene eller samarbeidene begynner å bli store og ressurskrevende, opplever vi kommunene som kontra-produktive. Deres planer, ønsker, og behov for deres region, sammenfaller ikke med deres vilje til å gjøre det som kreves. Det er ingen kommuner som ønsker å ta de vanskelige samtalerne, eller håndtere de vanskelige spørsmålene».

BEDRIFT I INDUSTRI/IT-BRANSJEN FRA NORDLAND

Det trekkes videre opp at det er viktig at kommunen også samarbeider mer med SMB-bedrifter, da det ofte ender opp med at det er kun større selskap som blir tilrettelagt for:

«(...) Skulle ønske at de i større grad inviterte til dialog i stedet for at man må lete seg frem til ting. De bør tenke mer over hvordan de kan hjelpe SMB-bedrifter da de ofte ikke har ressursene som trengs. Det er behov for mer info, støtte og hjelp til å navigere.»

BEDRIFT I UNDERHOLDNINGSBRANSJEN FRA TRØNDELAG

Det finnes kompetansenettverk for bedrifter hvor bærekraft er et sentrale tema, og som oppleves som nyttige for kompetanseheving og kunnskapsdeling. Svært få nettverk eller arrangementer organiseres på kommunenivå. Det er ofte andre aktører enn kommunen som er tilretteleggere, som bedriftsklynger eller fylkeskommunen.

«Alle de store prosjektene med fokus på bærekraft er i hovedsak drevet av andre aktører som fylkeskommunen, havneselskapet osv. Om selve kommunen jobber med noe innenfor deres drift så kommer det ikke ut. De er eier i noen nettverk og partnerskap som jobber med bærekraft, men de kan ikke bare være stille partnere, de må få flere konkrete prosjekter til å skje og bruke de nettverkene de er en del av, men ikke minst de dem selv er tilretteleggere for.»

BEDRIFT I TEKNOLOGIBRANSJEN FRA NORDLAND

«Det virker som at initiativene kommer fra andre nettverk i næringslivet, ikke så mye fra kommunen».

BEDRIFT I ENERGI- OG FORNYBARBRANSJEN FRA VESTFOLD OG TELEMARK

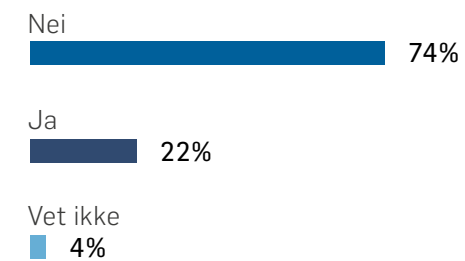

KOMMUNEN SOM DIREKTE STØTTESPILLER FOR BÆREKRAFT I NÆRINGSLIVET

Å være en direkte støttespiller for bærekraftig omstilling innebærer å yte tjenester overfor lokalt næringsliv. Dette kan både omfatte disponering av ulike økonomiske virkemidler og å yte veiledning og rådgivning mot enkeltbedrifter.

Av bedriftene som deltok i spørreundersøkelsen oppgir 74 % at de ikke har vært i dialog med kommunen om mulig støtte, samarbeid eller forretningsmuligheter rundt bærekraft.

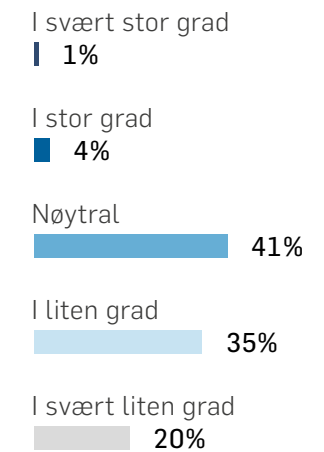
HAR DIN VIRKSOMHET VÆRT I DIALOG MED KOMMUNEN OM MULIGE STØTTE, SAMARBEID ELLER FORRETNINGSMULIGHETER RUNDT BÆREKRAFT?

Bedriftene som ble intervjuet opplever generelt at kommunene i liten grad fungerer som direkte støttespiller for bærekraftig omstilling i dag. På samme måte som for kommunen som samfunnsutvikler og tilrettelegger, ønsker de også et større samarbeid med kommunen som direkte støttespiller eller pådriver.

Av bedriftene som deltok i spørreundersøkelsen, opplever kun 5% at kommunen har tilstrekkelig økonomiske støtte- og incentivordninger.

OPPLEVER DU AT KOMMUNEN HAR TILSTREKkelig ØKONOMISKE STØTTE- OG INCENTIVORDNINGER FOR VÆRE EN PÅDRIVER TIL AT VIRKSOMHETER TAR ANSVAR FOR EN MER BÆREKRAFTIG FORRETNINGSUTVIKLING?

Flere bedrifter møter kommunen i utvalg og i nettverk, men ser ikke noe handling innen bærekraftig utvikling.

«Vi møter kommunen gjennom flere næringslivsutvalg og forumer hvor det diskuteres bærekraftig omstilling, men det er veldig lite konkret. Vi opplever ikke at de går i bresjen for å være en aktiv støttespiller mot næringslivet for å gjennomføre et skifte. Vi ser ingen store insentiver eller noe slik fra dem i den sammenhengen».

BEDRIFT FRA NORDLAND

«Det er ingen økonomiske incentivordninger som jeg er kjent med. Tror derimot dette vil være viktig fremover, og særlig for de små og mellomstore bedriftene som ikke har ressurser til å gjennomføre den bærekraftige omstillingen».

BEDRIFT INNEN ENERGI- OG FORNYBARBRANSJEN
FRA VESTFOLD OG TELEMAR

I spørreundersøkelsen kom det også frem at spesielt økonomisk støtte er nødvendig for små bedrifter for å klare en bærekraftig omstilling.

«Det er dyrt å drive næringsvirksomhet i dag. Dersom det skal komme ytterligere krav mtp. bærekraftig utvikling må det mer midler til. Det burde blitt lagt mer til rette for bedriftene uten at de blir økonomisk ansvarlig. Små virksomheter har ikke midler nok til å gjøre alt vi burde gjort. Da blir det mange “halvveis” løsninger.»

BEDRIFT I TJENESTEYTENDE BRANSJE FRA
AKERSHUS

Bedriftene har gjennomgående et sterkt ønske om at kommunen skal kunne tilby ekspertise og rådgivning til de som ønsker å jobbe med bærekraft.

«Kommunen trør oss ikke ned når vi vil gjennomføre bærekraftige tiltak. Vi opplever de kun som reaktive de få gangene vi trenger hjelp til noe, men de tar aldri initiativ til noe aktivt støttearbeid eller samarbeid».

BEDRIFT FRA NORDLAND

Kommuner som direkte
støttespiller for bærekraft i
næringslivet

Da bedriftene ble spurt om de ønsket at kommunen hadde hatt en rådgiver med kompetanse innen bærekraft, ga majoriteten av bedrifter uttrykk for at dette var svært ønskelig. Bedriftene mener at tilgang til ekspertise og veiledning innen bærekraftig praksis vil gjøre kommunen til en mer effektiv støttespiller og tilrettelegger for bedriftene.

Flere påpeker likevel at de opplever at kommuner mangler kunnskap selv til å kunne ta en rolle som en støttespiller:

«Ønsker at kommunen bygger kompetanse. Våre kunder har behov for veiledning og bistand fra kommunen»

BEDRIFT I BANK OG FINANSBRANSJEN FRA MØRE OG
ROMSDAL

Av bedriftene som deltok i spørreundersøkelsen oppgir 31 % at de vurderer kommunens støtte og veiledning for å fremme bærekraftige forretningsmuligheter som dårlig eller svært dårlig.

Et tiltak som foreslås er at kommunen kan løfte frem gode eksempler. Dette innebærer å skape oppmerksomhet og læring av gode prosjekter, slik at det kan drive frem lignende prosjekter hos andre.

«Kommunen kan utnevne noen som forbilder. Det høres banalt ut, men er veldig viktig. Kommunen tenker gjerne det er farlig å løfte frem noen fordi de ikke skal reklamere for det private.»

BEDRIFT I EIENDOMSBRANSJEN FRA VESTLAND

KOMMUNEN OG BÆREKRAFT I AREAL-, PLAN- OG BYGNINGSSAKER

Overordnede arealplaner, arealstrategier, reguleringsplaner og byggesaker er viktige verktøy for å legge til rette for bærekraftig utvikling. Kommunen er lokal arealplanmyndighet og ansvarlig for kommuneplanens overordnede arealplan og arealstrategier. Kommunen er også reguleringsplans-myndighet og saksbehandler for byggesaker¹¹.

Bedriftene opplyser at noen kommuner vektlegger et bredt sett av faktorer med høyt klimautslipp, som eksempelvis materialer i byggesaker og utslippsbergenger, mens andre har et smalere fokus, f.eks. utelukkende på utslippsfrie byggeplasser. Bedriftene mener at dette fører til at enkelte kommuner blir mer attraktive for næringslivet.

Bedriftene etterlyser en bedre og tydeligere dialog mellom kommune og næringslivet for å lykkes med den bærekraftige omstillingen.

«Kommunen sitter ofte på informasjon vi ikke har om hvordan ting kan gjøres enda mer bærekraftig, spesielt hvis det er i et nytt område for oss, og da trenger vi at de bidrar uoppfordret her».

BEDRIFT I SJØMATBRANSJEN FRA NORDLAND

«Det er dialog, men den utnyttes ikke godt nok. Bransjen sitter med enormt mye kunnskap som kommunen går glipp av dersom de ikke involverer seg i samspillprosesser. Kommunen må invitere til samspill, da kan man få opp ideer og valg som kommunen kan ta tidlig».

BEDRIFT I BYGG- OG ANLEGGSSBRANSJEN FRA VESTFOLD OG TELEMAR

Noen bedrifter trekker frem at de har god dialog med kommunen vedrørende areal-, plan- og bygningssaker, men at det er lite fokus fra kommunen rundt målkonflikter¹² og ulike interesser innenfor bærekraftsområdet som del av dialogen i forkant av prosjekter:

«Det er behov for et mer strukturert samarbeid for å utvikle, slik at man ikke konkurrerer med kommunen på hva som regnes som lønnsomme utbyggingsprosjekter. Det er viktig at man identifiserer vesentlige målkonflikter sammen, slik at man skaper forutsigbare rammebetingelser.»

BEDRIFT I BANK OG FINANSBRANSJEN FRA TRØNDEL

«Vi involveres i de større byggesakene, men opplever lite dialog om bærekraft».

BEDRIFT I EIENDOMSBRANSJEN FRA VESTFOLD OG TELEMAR

Flere bedrifter opplever at mange kommuner setter krav, men har lite kompetansedeling, oppfølging og involvering av næringslivet. De mener at kommunene burde bidratt i å tilrettelegge for bærekraftig arbeid ved å belønne bærekraftige initiativ, for eksempel ved fortrinnsrett i saksbehandling. Et eksempel som blir trukket frem er prioritert saksbehandling av plusshus, bygg eller utbygninger etter Breeam-standard.

«Vi opplever at de ikke har nok kunnskap. Eksempel er at de på plan- og bygningsetaten ikke vet hva Breeam er for noe. (BREEAM-NOR = miljøsertifiseringssystem for bygg). Man må forvente at de som skal jobbe med søknader vet hva det innebærer.»

BEDRIFT I EIENDOMSBRANSJEN FRA VESTLAND

Det er generell enighet om at målkonflikter er noe av det som gjør bærekraftsarbeidet til kommunene utfordrende. Det er imidlertid tydelig at et mer strukturert samarbeid mellom kommunen og næringslivet er å foretrekke, og at det foreligger et stort potensial for å diskutere målkonflikter på tvers av sektorer:

«En utfordring man har: skal man prioritere mer fornybar energi? Hva med at dette går på bekostning av dyrket mark? Her må kommunen delta i diskusjonen og være villige til å diskutere og gjøre prioriteringer»

BEDRIFT I ENERGI- OG FORNYBARBRANSJEN FRA VESTFOLD OG TELEMAR

11. https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan_bygningsloven/planlegging/plansystem_prosess/oversikt_planlegging_plan_bygningsloven/id2868449/?expand=factbox2868465

12. Målkonflikter er en vanlig utfordring i arbeidet med bærekraft. Målkonflikt defineres med at tiltak eller initiativ som fører til positiv effekt for et eller flere bærekraftsmål, samtidig fører til negativ effekt for andre. Breuer A, Janetschek H, Malerba D (2019) "Translating Sustainable Development Goal (SDG) interdependencies into policy advice". Sustainability 11:2092 <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/7/2092>

KOMMUNEN OG BÆREKRAFTIG ANSKAFFELSER

Kommunen har stor påvirkningskraft og makt som innkjøper. Kommunene kan påvirke mange bedrifter til å bli mer bærekraftige ved å stille krav i sine anskaffelser¹³.

Det vil komme skjerpede miljøkrav til offentlige anskaffelser, som vil få konsekvenser for kommunene¹⁴. Kravene vil øke presset på at bærekraftskompetanse i kommunene styrkes for at kommunene skal kunne følge opp leverandørenes forpliktelser.

Loven om offentlig anskaffelser setter noen retningslinjer, men selv med skjerpelse gir loven gir også fleksibilitet og kommunen har stort handlingsrom til å utforme sin egen innkjøpsstrategi.

Bedriftene som ble intervjuet påpeker at det har skjedd en stor endring hos kommunene de siste årene. Bedriftene merker at bærekraft har blitt en mer sentral del hos kommunene.

«Det er mye bra som blir gjort, og kommunene har blitt mer fremoverlente de siste årene. Men det er likevel en stor vei igjen, og særlig på tydeligheten av planer og det å skape forutsigbarhet for næringslivet»

BEDRIFT I ENERGI- OG FORNYBARBRANSJEN FRA
VESTFOLD OG TELEMAR

Bedriftene påpeker derimot at kommunen i stor nok grad ikke utnytter sitt handlingsrom. Flere av bedriftene påpeker at krav til bærekraft stort sett kommer fra kunder og samarbeidspartnere, ikke fra kommunen. Kommunene oppfattes også å ha et uforholdsmessig stort fokus på pris fremfor bærekraft i valg av tildelingskriterier.

Bedriftene mener at kommunen kan forbedre seg når det gjelder gjenbruk og oppgradering av produkter, slik at produktene lever lenger og kommunen kan spare penger på lang sikt.

Det påpekes at næringslivet er avhengig av at kommunen velger lokale leverandører som leverer bærekraftige løsninger. Et viktig mål for mange er å oppnå netto null-utslipp, og det pekes da på at kommunen må legge til rette for at dette blir en felles målsetning. Videre påpeker flere bedrifter at kravene må settes opp på en slik måte at det ikke blir for krevende for mindre leverandører å svare opp for omfattende dokumentasjonskrav:

«Det er viktig at det stilles krav til kvalitet og bærekraft, men vi er samtidig litt bekymret for at evne til å dokumentere opp kan gå i favør de større selskapene»

BEDRIFT I ELEKTROBRANSJEN FRA VESTFOLD OG
TELEMAR

Intervjuene gir inntrykk av at de større kommunene i større grad stiller krav, mens de mindre kommunene i distriktene i mindre grad stiller krav. Enkelte bedrifter opplever at ulike saksbehandlere innad i kommunen fortolker innkjøpsstrategien ulikt, noe som fører til svekket oppfølging av kommunens strategiske satsing på bærekraftig omstilling.

Bedriften har både i spørreundersøkelsen og i intervjuene fremhevet at sosial bærekraft blir tydeligere hensyntatt som en del av anskaffelsene.

«Virker som at klima og miljø er hensyntatt av kommunen i innkjøperrollen. Her savner jeg at sosial bærekraft blir tydeligere hensyntatt»

BEDRIFT I ARBEIDS- OG INKLUDERINGSBRANSJEN
FRA MØRE OG ROMSDAL

73 % mener at det er viktig at det stilles krav til sosial bærekraft i offentlige anskaffelser, og 68 % mener kommuner bør stille krav på klima og miljø, utover lovens minimumskrav.

13. <https://distriktssenteret.no/litteratur/kommunen-som-innkjoer/>
14. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-3/id2938509/?expand=horingsinstanser>

METODE

Denne rapporten sammenstiller funn utledet ved bruk av både kvantitativ og kvalitativ metode.

Den kvantitative delen av rapporten baserer seg på en spørreundersøkelse om bedriftenes syn på kommunenes rolle i bærekraftig næringsutvikling. Undersøkelsen er utarbeidet av UN Global Compact Norge og BDO og sendt til bedrifter med offentlig tilgjengelig kontaktinformasjon, via sosiale medier og via nyhetsbrev. Totalt nådde undersøkelsen ut til ca. 7000 respondenter, og vi fikk til sammen 147 svar. Det er rimelig å anta at de som har svart i utgangspunktet er mer interessert i bærekraft enn gjennomsnittet av norske bedrifter. Spørreundersøkelsen henvendte seg til daglig leder, eller personer i ledergruppen med kjennskap til bedriftenes videre utviklingsplaner. De som har svart er små og mellomstore bedrifter fra ulike bransjer og fra hele landet.

I tillegg inkluderer rapporten funn fra [SMB barometeret 2023](#) som er en nasjonal undersøkelse blant 1200 små og mellomstore bedrifter (SMB) med opptil 500 millioner i omsetning. SMB-barometeret ser blant annet på bedriftenes utfordringer for å jobbe med bærekraft, og gir en generell forståelse for omfanget og potensialet i næringslivets bidrag til en bærekraftig utvikling.

Den kvalitative delen er basert på 25 intervjuer med bedrifter fra ulike bransjer fra hele landet, primært små og mellomstore bedrifter. Formålet har vært å undersøke bedriftenes møtepunkter med kommunen i deres bærekraftsarbeid, og hvilke tiltak bedriftene vurderer som mest virkningsfulle for å tilrettelegge for en bærekraftig omstilling.

En bred undersøkelse der alle bedrifter kan svare, kombinert med SMB-undersøkelsen som gir en statistisk representasjons fra hele landet, gir et bredt bilde av hvordan bedrifter jobber med bærekraft, og hvordan bedrifter ser på kommunens rolle i dette arbeidet. Kombinert med intervjuene har vi fått en god dybdeforståelse for hva bedrifter som ønsker å satse på bærekraft som en forretningsstrategi ser at kommunene må bidra med.

BDO AS, et norsk aksjeselskap, er deltaker i BDO International Limited, et engelsk selskap med begrenset ansvar i henhold til garanti, og er en del av det internasjonale BDO-nettverket, som består av uavhengige selskaper i de enkelte land. Foretaksregisteret: NO 993 606 650 MVA. Medlem av Den Norske Revisorforening.

KONTAKT

Kim Gabrielli / Morten Thuve

PROSJEKTDeltakere

UN GLOBAL COMPACT NORGE

Pernille Røe
Thomas Campbell
Matilda Aronsson
Lise Lotte Høye

BDO

Gro Hovde Fiksdahl
Line Begby
Bård Vestøl Birkedal
Brit Ingvild Holmem
Håvard Utne Øxnevad

RAPPORTEN ER DESIGNET AV

Sebastián Molina

Global Compact
Network Norway

